

«Αξιοποίηση του εκπαιδευτικού λογισμικού “Νέα Λογομάθεια” στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας: μία διδακτική πρόταση για την Α΄ Γυμνασίου»

Ευγενία Δανηλίδου

Σχολική Σύμβουλος Δ.Ε., Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας
eugeniad@nured.auth.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο κείμενο περιγράφεται μια διδακτική πρόταση για τη Νεοελληνική Γλώσσα με την αξιοποίηση του εκπαιδευτικού λογισμικού «Νέα Λογομάθεια», η οποία μπορεί να εφαρμοσθεί στην 2η Ενότητα του διδακτικού εγχειριδίου Α΄ Γυμνασίου, στις επιμέρους ενότητες «Προφορικός και γραπτός λόγος, Γλωσσική ποικιλία - μέσο και περίσταση επικοινωνίας».

Η «Νέα Λογομάθεια» προσεγγίζει οργανωμένα τη διδασκαλία όλων των γλωσσικών επιπέδων της Νέας Ελληνικής: Γραμματική (Μορφολογία), Συντακτικό, Ορθογραφία και Λεξιλόγιο (παραγωγή – σύνθεση), προσαρμοσμένα στη διδακτέα ύλη με θεωρητικό μέρος και ασκήσεις. Ως εκπαιδευτικό λογισμικό μπορεί να ενταχθεί επικουρικά στην εκπαιδευτική διαδικασία και να εμπλουτίσει τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας των τριών τάξεων του Γυμνασίου.

Η διδακτική πρόταση επικεντρώνεται στα κεφάλαια του λογισμικού «Προφορικός και γραπτός λόγος», «Ποικιλία κειμένων και γλωσσικές αποχρώσεις». Επίσης, αξιοποιούνται το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου και από το διαδίκτυο η ιστοσελίδα της «Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα». Κεντρικοί στόχοι της διδακτικής πρότασης είναι να αντιληφθούν οι μαθητές τις διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου και να συνειδητοποιήσουν ότι το κάθε είδος λόγου επηρεάζεται, ως προς τη μορφή και την οργάνωση, από το μέσο και την περίσταση επικοινωνίας. Μέσα από τις δραστηριότητες του λογισμικού οι μαθητές θα διαπιστώσουν επαγωγικά, με τη μέθοδο της καθοδηγούμενης ανακάλυψης, χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου, όπως είναι η αμεσότητα και ο αυθορμητισμός, καθώς και τα εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία που δεν μπορούν να αποδοθούν γραπτά. Θα παρατηρήσουν, επίσης, ότι σε περιστάσεις γραπτής επικοινωνίας (ηλεκτρονικά μηνύματα, μηνύματα μέσω κινητών κ.α.), το κείμενο μπορεί να έχει και χαρακτηριστικά προφορικού λόγου. Επιδιώκεται, ακόμη, οι μαθητές να αναπτύξουν πρωτοβουλία, αυτενέργεια, να καλλιεργήσουν συνεργατικές δεξιότητες, να εξοικειωθούν με ερευνητικές

μεθόδους και να γνωρίσουν τη χρήση ηλεκτρονικών λεξικών της ελληνικής γλώσσας και τις δυνατότητές τους.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: γλωσσική διδασκαλία με Τ.Π.Ε., Νέα Λογομάθεια, διαδίκτυο, προφορικός και γραπτός λόγος, γλωσσική ποικιλία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο της ένταξης των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, έχουν σχεδιασθεί πολλά εκπαιδευτικά λογισμικά με στόχο, κυρίως, τη διευκόλυνση και βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας. Η εισαγωγή και η χρήση τους όμως στην εκπαιδευτική πράξη δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως αυτοσκοπός αλλά πρέπει να συμβάλλει, με τον κατάλληλο τρόπο αξιοποίησης και την ανάλογη συχνότητα χρήσης, στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας και στη διαφοροποίησή της από τα παραδοσιακά μέσα.

Ειδικότερα για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο, όσον αφορά στις Νέες Τεχνολογίες, σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Πρόγραμμα Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003) και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ., 2003) επιδιώκεται μεταξύ άλλων η εξοικείωση των μαθητών με τον Η/Υ και τη χρήση του ως επικοινωνιακού μέσου, η αναζήτηση, επιλογή και αξιολόγηση πληροφοριών από διάφορες πηγές (παγκόσμιος ιστός, ηλεκτρονικές εγκυκλοπαίδειες κ.α.), η υλοποίηση διαθεματικών σχεδίων εργασίας και δραστηριοτήτων με τη βοήθεια του υπολογιστή και του διαδικτύου, η υποστήριξη καινοτόμων δράσεων και δραστηριοτήτων της σχολικής ζωής, η ενίσχυση των συνεργατικών δομών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Για τον εμπλουτισμό και την υποστήριξη της γλωσσικής διδασκαλίας διατίθενται για αξιοποίηση συγκεκριμένου τύπου εκπαιδευτικά λογισμικά αλλά και περιβάλλοντα ευρύτερης χρήσης, όπως είναι τα προγράμματα επεξεργασίας κειμένου, τα σώματα κειμένων, τα ηλεκτρονικά λεξικά και το διαδίκτυο. Τα εκπαιδευτικά λογισμικά για τη γλώσσα κατηγοριοποιούνται σε προγράμματα εξάσκησης και πρακτικής, σε προγράμματα διδασκαλίας, σε προγράμματα προσομοίωσης, σε προγράμματα υποστήριξης της διαδικασίας παραγωγής λόγου (Κουτσογιάννης, 2008). Χρησιμοποιούνται, συνήθως, ως υποστηρικτικά μέσα στη διδακτική διαδικασία, δίνουν τη δυνατότητα να εμπλακούν οι μαθητές σε διαφορετικού τύπου δραστηριότητες και διερευνητικές διαδικασίες, συμβάλλουν σε μεθόδους επανελέγχου και αναθεώρησης της γραπτής έκφρασης με στόχο τη βελτίωση των γραπτών κειμένων των μαθητών, ενισχύουν την ενεργητική μάθηση και την απόκτηση κοινωνικών και συνεργατικών δεξιοτήτων.

ΤΟ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ «ΝΕΑ ΛΟΓΟΜΑΘΕΙΑ»

Το εκπαιδευτικό λογισμικό «Νέα Λογομάθεια» σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε από το Ινστιτούτο Επεξεργασίας Λόγου (Ι.Ε.Λ.) /ΕΚ «Αθηνά», στο πλαίσιο του

έργου «Ολοκληρωμένη αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στην εκπαιδευτική διαδικασία». Είναι ένα πολυμεσικό, διαδραστικό λογισμικό, που περιέχει οργανωμένα τη διδασκαλία όλων των γλωσσικών επιπέδων της Νέας Ελληνικής: Γραμματική (Μορφολογία), Συντακτικό, Ορθογραφία και Λεξιλόγιο (παραγωγή – σύνθεση), προσαρμοσμένα στη διδακτέα ύλη με θεωρητικό μέρος και ασκήσεις. Προσεγγίζει, επίσης, θέματα γενικής παιδείας για τη γλώσσα π.χ. η ανθρώπινη φωνή, η ιστορία της ελληνικής γλώσσας κ.α. Με τις δραστηριότητες κλιμακούμενης δυσκολίας δίνεται δυνατότητα εξάσκησης όλων των μαθητών, ενώ με τις αμοιβές - ηλεκτρονικά βραβεία πολιτιστικού περιεχομένου (Ζωγραφική, Ποιητική ανθολογία, Παραδοσιακά ελληνικά μουσικά όργανα, Κλασική μουσική, Κτήρια της Αθήνας, Αρχαιολογικοί Θησαυροί) μπορούν να γίνουν διαθεματικές προσεγγίσεις. Η αξιοποίηση των πολυμέσων του διδακτικού μέρους του λογισμικού δίνει δυνατότητα υποστήριξης και της επικοινωνιακής προσέγγισης.

Στο πρόγραμμα του λογισμικού διακρίνονται τα εξής μέρη: α) Οι διδακτικές ενότητες, που περιλαμβάνουν το διδακτικό μέρος με μια σύντομη εισαγωγή του διδακτικού αντικειμένου και ασκήσεις κλιμακούμενης δυσκολίας. β) Η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη, που πλαισιώνει το εργασιακό περιβάλλον με επτά ηλεκτρονικά βιβλία (Περί Γλώσσας, Εισαγωγή, Γραμματική, Συντακτικό, Λεξιλόγιο, Ορθογραφία, Λεξικό), τα οποία καλύπτουν αναλυτικά τη διδακτέα ύλη. Ο μαθητής έχει τη δυνατότητα από οποιοδήποτε σημείο του διδακτικού μέρους ή των ασκήσεων να συνδεθεί με την ηλεκτρονική βιβλιοθήκη, στην οποία αναπτύσσεται διεξοδικά κάθε γλωσσικό φαινόμενο με τα αντίστοιχα παραδείγματα. γ) Τα ηλεκτρονικά βραβεία, με πολιτιστική θεματολογία, που επιβραβεύουν την προσπάθεια των μαθητών. δ) Το Σημειωματάριο, το οποίο είναι ένας κειμενογράφος με ενισχυμένες λειτουργίες, ορθογραφική διόρθωση, φωνητική μεταγραφή λέξεων κ.α. ε) Η βάση δεδομένων του χρήστη, όπου καταγράφεται η επίδοση των μαθητών στις ασκήσεις. Σημαντικό ρόλο στο λογισμικό παίζει μια αρχαιοελληνική φιγούρα, ο Αναξιμανδρος, που αποτελεί το πρόσωπο επικοινωνίας του μαθητή με το πρόγραμμα και αυτό που αξιολογεί τις απαντήσεις των μαθητών στις ασκήσεις.

Η «Νέα Λογομάθεια» συνδέεται άμεσα με τα σχολικά εγχειρίδια της Νεοελληνικής Γλώσσας των τριών τάξεων του Γυμνασίου και μπορεί να ενταχθεί επικουρικά στην εκπαιδευτική διαδικασία, εμπλουτίζοντας τη διδασκαλία (Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, 2008). Μπορεί, όμως, να χρησιμοποιηθεί και ανεξάρτητα από τα σχολικά βιβλία, τόσο στο κανονικό σχολικό πρόγραμμα όσο και στην ενισχυτική διδασκαλία, για την εμπέδωση επιμέρους γλωσσικών φαινομένων και για επαναλήψεις. Ανάλογα με τις δραστηριότητες που προτείνονται και τα διαθέσιμα μέσα, οι μαθητές μπορούν να εργασθούν ατομικά ή ομαδοσυνεργατικά. Παρέχεται, ακόμη, η δυνατότητα εξατομικευμένης μάθησης για περιπτώσεις μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες ή αλλόγλωσσων. Χαρακτηριστικά επισημαίνονται οι υποενότητες με τίτλο

«Ορθογραφία», που περιλαμβάνουν πολλές ορθογραφικές ασκήσεις, που αντιστοιχούν στα περιεχόμενα κάθε ενότητας και προσφέρονται για εξατομικευμένη ή ομαδική εξάσκηση των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί έχουν, επίσης, τη δυνατότητα, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της τάξης τους και το διαθέσιμο χρόνο, να χρησιμοποιήσουν το ξεχωριστό «Πρόγραμμα καθηγητή», να σχεδιάσουν δικά τους σχέδια μαθήματος και ασκήσεις και να τα ενσωματώσουν στην ενότητα «Πρόσθετα μαθήματα». Στους χρήστες του λογισμικού δίνεται πρόσθετο υλικό, όπου περιγράφεται αναλυτικά η προσέγγιση κάθε θεματικής ενότητας, σύμφωνα με το Α.Π.Σ., τα σχολικά εγχειρίδια και την αξιοποίηση του λογισμικού (Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, 2008).

Το λογισμικό «Νέα Λογομάθεια» σε μορφή DVD-ROM μαζί με το συνοδευτικό υλικό στάλθηκαν από το Π.Ι. σε Γυμνάσια που διαθέτουν σύγχρονα εργαστήρια Η/Υ, κατά το διδακτικό έτος 2008–2009. Το λογισμικό συνοδεύεται από αναλυτικό οδηγό εγκατάστασης, εγχειρίδιο του εκπαιδευτικού με ενδεικτικά εκπαιδευτικά σενάρια που αξιοποιούν τις δυνατότητες του λογισμικού και καλύπτουν διδακτικούς στόχους του Δ.Ε.Π.Π.Σ. για τη Νεοελληνική Γλώσσα του Γυμνασίου. Σε κάθε σενάριο, κάτω από τον τίτλο περιγράφονται τα στοιχεία της ταυτότητας του σεναρίου, δηλαδή τάξη, γνωστικό αντικείμενο, θεματολογία, διδακτικοί στόχοι, μια σύντομη αναφορά στη γενική ιδέα και τους στόχους που υπηρετεί και ακολουθούν οι δραστηριότητες με τις απαραίτητες οδηγίες για το διδάσκοντα. Υπάρχει, ακόμη, το τετράδιο του μαθητή, που περιέχει τα εκπαιδευτικά σενάρια, έτοιμα για εφαρμογή. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι, κατά την περίοδο 2008-09, οργανώθηκαν από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και το Π.Ι. επιμορφωτικά σεμινάρια 35 ωρών για φιλολόγους, με θέμα «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών για τη βέλτιστη αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. και των εκπαιδευτικών λογισμικών» για το συγκεκριμένο λογισμικό.

Η «Νέα Λογομάθεια» μπορεί να τοποθετηθεί στην κατηγορία των προγραμμάτων διδασκαλίας (Tutorials) με τα χαρακτηριστικά της καθοδηγούμενης διδασκαλίας με αυτομάθηση. Η ύλη παρουσιάζεται κατά ενότητες και με τη διαδικασία ερώτησης – απάντησης – αξιολόγησης προκαλείται η συμμετοχή του μαθητή. Συμβάλλει, κυρίως, στην καλύτερη εμπέδωση και την επανάληψη γραμματικών και συντακτικών φαινομένων, στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου και στην εξάσκηση της ορθογραφίας. Αν και στο μεγαλύτερο μέρος του λογισμικού η διδασκαλία της Νεοελληνικής ταυτίζεται με τη διδασκαλία της δομής της γλώσσας, το λογισμικό μπορεί να αξιοποιηθεί συμπληρωματικά ή και να αντικαταστήσει κάποιες διδακτικές ενότητες, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να εμβαθύνουν στη θεωρία αλλά και να εμπλακούν σε διαφορετικού τύπου δραστηριότητες - ασκήσεις, όταν ο εκπαιδευτικός κρίνει ότι χρειάζεται. Τα διαδραστικά περιβάλλοντα του λογισμικού δίνουν ευκαιρίες αυτοαξιολόγησης των μαθητών μέσω βαθμολογίας, προκαλούν το ενδιαφέρον τους με τα βραβεία πολιτιστικού περιεχομένου με πολυμεσική πληροφορία και δίνουν δυνατότητα ανάδρασης

με το λογισμικό για τις σωστές και τις λανθασμένες απαντήσεις. Η πολυτροπική τεχνολογία υλοποίησης του προγράμματος προσφέρεται για διδακτική αξιοποίηση και καθιστά πιο ελκυστικό το μαθησιακό περιβάλλον, προκαλώντας αισθητική ποικιλία και ευχαρίστηση. Επιπλέον, το εργαλείο δημιουργίας πρόσθετων μαθημάτων επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να αυτενεργήσει, να δημιουργήσει δικές του ασκήσεις και παρουσιάσεις σε συνδυασμό με το υλικό του λογισμικού, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της τάξης του.

Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Η διδακτική πρόταση εστιάζεται στη 2η Ενότητα του σχολικού εγχειριδίου Νεοελληνική Γλώσσα Α' Γυμνασίου και ειδικότερα στις υποενότητες «Προφορικός και γραπτός λόγος, Γλωσσική ποικιλία - Μέσο και περίσταση επικοινωνίας» και αξιοποιεί ως υπολογιστικά περιβάλλοντα το λογισμικό «(Νέα Λογομάθεια)» (επιλογή από την ενότητα Περί γλώσσας: τα κεφάλαια «Προφορικός και γραπτός λόγος» και «Ποικιλία κειμένων και γλωσσικές αποχρώσεις»), το Σημειωματάριο με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (word) και από το διαδίκτυο την ιστοσελίδα της «Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα». Η πρόταση απευθύνεται σε κανονικό τμήμα μαθητών Α' Γυμνασίου, 25 ατόμων, που περιλαμβάνει και μαθητές με ιδιαιτερότητες (μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαποί μαθητές). Η εφαρμογή της πρότασης μπορεί να γίνει στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου και ως χρόνος υλοποίησης προβλέπονται τρεις (3) διδακτικές ώρες.

ΣΤΟΧΟΙ

Κεντρικός άξονας της διδακτικής πρότασης είναι να αντιληφθούν οι μαθητές τις διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου και να συνειδητοποιήσουν ότι το κάθε είδος λόγου επηρεάζεται, ως προς τη μορφή και την οργάνωση, από το μέσο και την περίσταση επικοινωνίας (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003). Επιπλέον, με τη διδακτική πρόταση επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να αναπτύξουν πρωτοβουλία, αυτενέργεια και να συμμετέχουν παραγωγικά στη μαθησιακή διαδικασία.
- Να αποκτήσουν συνεργατικές δεξιότητες.
- Να εξοικειωθούν με ερευνητικές μεθόδους.
- Να αρχίσουν να καλλιεργούν την ικανότητα αναζήτησης γλωσσικού υλικού σε βάσεις γλωσσικών δεδομένων.
- Να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με τη χρήση ηλεκτρονικών λεξικών της ελληνικής γλώσσας και τις δυνατότητές τους.
- Να συνειδητοποιήσουν σταδιακά τους παράγοντες επικοινωνίας: ποιος μιλάει ή γράφει, σε ποιον, για ποιο θέμα, κάτω από ποιες περιστάσεις κλπ.
- Να αντιληφθούν ότι υπάρχουν διαφορετικά είδη λόγου.

- Να αντιληφθούν ότι ο προφορικός και γραπτός λόγος εμφανίζεται με πολλές μορφές.
- Να κατανοήσουν τη σημασία και την ισοτιμία του προφορικού απέναντι στο γραπτό λόγο και ιδιαίτερα στο σχολείο.
- Να κατανοήσουν ότι η χρήση του προφορικού λόγου συνοδεύεται από την εμφάνιση παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων και να μπορούν να τα αναγνωρίζουν.
- Να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά κώδικες προφορικής επικοινωνίας για διάφορους σκοπούς και να αξιοποιούν τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία.
- Να εκφράζονται προφορικά σε προσεγγμένο λόγο και να τον προσαρμόζουν στο επικοινωνιακό πλαίσιο κάθε περίπτωσης.
- Να διευρύνουν το λεξιλόγιό τους με τη συστηματικότερη χρήση λεξικών.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες νέου (ψηφιακού) γραμματισμού.

Μέσα από τις δραστηριότητες της διδακτικής πρότασης, οι μαθητές θα διαπιστώσουν, με επαγωγικές διαδικασίες, ότι ο προφορικός και γραπτός λόγος διαφέρουν ως επικοινωνιακές δραστηριότητες. Ο προφορικός λόγος επηρεάζεται δραστικά από τον ακροατή, διακρίνεται από αμεσότητα και αυθορμητισμό, παρουσιάζει στοιχεία, όπως διακοπές, δισταγμούς, επαναλήψεις, διορθώσεις, εμπλουτίζεται από εξωγλωσσικά στοιχεία, ενώ ο γραπτός χρησιμοποιείται, όταν πομπός και δέκτης βρίσκονται σε απόσταση, οργανώνεται για να είναι μονιμότερος και αναπτύσσεται με πιο ολοκληρωμένα λεξικά και συντακτικά χαρακτηριστικά. Θα παρατηρήσουν, επίσης, ότι σε περιστάσεις γραπτής ηλεκτρονικής επικοινωνίας (π.χ. ηλεκτρονικά μηνύματα, μηνύματα μέσω κινητών), το κείμενο μπορεί να έχει και χαρακτηριστικά προφορικού λόγου (Γεωργακοπούλου & Γούτσος, 1999, Πολίτης, 2001). Επιπλέον, θα συνειδητοποιήσουν ότι με το γραπτό λόγο μπορούν να σχεδιάσουν, να οργανώσουν και να επανεξετάσουν καλύτερα τα κείμενά τους.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Υιοθετούνται, κατά το δυνατόν, μαθητοκεντρικές προσεγγίσεις, όπως είναι η ομαδοσυνεργατική και η καθοδηγούμενη ανακάλυψη, που θα συμβάλουν να αναπτυχθούν συνεργατικές δεξιότητες και να οδηγηθούν οι μαθητές επαγωγικά στην εκπλήρωση των στόχων της διδακτικής πρότασης.

Στο πλαίσιο της ομαδοσυνεργατικής προσέγγισης (Ματσαγγούρας, 2004) ο διδάσκων φροντίζει να μελετήσει συστηματικά τις ιδιαιτερότητες των μαθητών του προκειμένου να τους οργανώσει σε μεικτές ομάδες των τριών (3) ατόμων, που περιλαμβάνουν μαθητές με υψηλές, μέτριες και χαμηλές επιδόσεις ή μαθητές με ιδιαιτερότητες. Σε κάθε ομάδα αντιστοιχεί ένας υπολογιστής, στον οποίο υπάρχει η εγκατάσταση του λογισμικού «Νέα Λογομάθεια». Στην ομάδα διακρίνονται τρεις ρόλοι, που μπορούν να εναλλάσσονται κατά την πορεία της διδακτικής διαδικασίας: ο συντονιστής, που διαβάζει την εκφώνηση της άσκησης, ελέγχει αν έγινε κατανοητή από όλους, φροντίζει να μιλήσουν όλα τα μέλη της ομάδας, ο γραμματέας που γράφει τις απαντήσεις των ασκήσεων -

δραστηριοτήτων στον Η/Υ και ο παρουσιαστής, που αναλαμβάνει να παρουσιάσει, όταν χρειάζεται, τη δουλειά της ομάδας του. Οι ομάδες αναλαμβάνουν με την καθοδήγηση του διδάσκοντα και σύμφωνα με τα φύλλα εργασίας συγκεκριμένες εργασίες ανά διδακτική ώρα. Είναι σημαντικό να καθορισθεί αναλυτικά το πλαίσιο δράσης της κάθε ομάδας και να τηρηθεί κατά το δυνατόν το χρονικό οργανόγραμμα.

Ο εκπαιδευτικός της τάξης αναλαμβάνει ρόλο διαμεσολαβητή, που καθοδηγεί τους μαθητές, τους εμπυχώνει και τους ενθαρρύνει. Δεν προσφέρει έτοιμες λύσεις στις απορίες τους, αλλά τους καθοδηγεί με κατάλληλα ερωτήματα. Φροντίζει επίσης, να αφιερώνει περισσότερο χρόνο προς όφελος των μαθητών που παρουσιάζουν αδυναμίες. Ο εκπαιδευτικός, δουλεύοντας σε τάξη με ομάδες πρέπει να είναι προετοιμασμένος για «θόρυβο». Τα παιδιά συζητούν τις ενδεχόμενες απαντήσεις, διαφωνούν, αναπτύσσουν επιχειρήματα υποστηρίζοντας τις απόψεις τους και καλλιεργούν δεξιότητες όχι μόνο γραπτού αλλά και προφορικού λόγου. Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αυτοαξιολογηθούν μέσω του διαδραστικού περιβάλλοντος του λογισμικού και με το σύστημα της ανάδρασης ενημερώνονται για τις σωστές και λανθασμένες απαντήσεις.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Για την υλοποίηση της πρότασης καλό είναι να έχει προηγηθεί μια πρώτη εξοικείωση των παιδιών με την ομαδοσυνεργατική μορφή διδασκαλίας και τη διερευνητική μέθοδο. Ακόμη, να έχει διαπιστωθεί σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό της Πληροφορικής, ότι τα περισσότερα παιδιά του τμήματος κατέχουν βασικές δεξιότητες χρήσης του Η/Υ και πλοήγησης στο διαδίκτυο. Σημαντική προϋπόθεση αποτελεί, επίσης, η παρουσίαση του λογισμικού από τον εκπαιδευτικό στους μαθητές και μια πρώτη προσέγγιση με τον τρόπο λειτουργίας του. Ως προαπαιτούμενες γνώσεις θεωρούνται η άσκηση και εξοικείωση των μαθητών με τους παράγοντες και τους κώδικες της επικοινωνίας καθώς και τα είδη της γλωσσικής επικοινωνίας, προφορικής και γραπτής (1η ενότητα σχολικού εγχειριδίου Νεοελληνικής Γλώσσας, Α' Γυμνασίου).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Οι δραστηριότητες, έτσι όπως καταγράφονται στο φύλλο εργασίας (Στις δραστηριότητες του φύλλου εργασίας λαμβάνεται υπόψη το ενδεικτικό εκπαιδευτικό σενάριο που προτείνεται στο «Νέα Λογομάθεια, Εγχειρίδιο Εκπαιδευτικού, ΥΠ.Ε.Π.Θ., Π.Ι., 2008» για τη συγκεκριμένη ενότητα.) που ακολουθεί, είναι κοινές για όλες τις ομάδες και προβλέπεται να υλοποιηθούν με συνεργατική διαδικασία, σε 3 διδακτικές ώρες. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες θα πλοηγηθούν στο διδακτικό και ασκησιακό μέρος του λογισμικού «Νέα Λογομάθεια», θα αξιοποιήσουν τα πολιτιστικά βραβεία για τις ανάγκες

της ενότητας, που διδάσκονται, και θα χρησιμοποιήσουν το σημειωματάριο για τις ασκήσεις που ζητούνται γραπτά. Επιπλέον, με συγκεκριμένες οδηγίες θα χρησιμοποιήσουν τα ηλεκτρονικά λεξικά της πύλης για την ελληνική γλώσσα. Ως εργαλεία εφαρμογής θα χρησιμοποιηθούν το διδακτικό και ασκησιακό μέρος του λογισμικού, η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη (ενότητα Περί γλώσσας), τα ηλεκτρονικά βραβεία πολιτιστικού περιεχομένου με την πολυμεσική πληροφορία, το Σημειωματάριο ως κειμενογράφος. Ως συμπληρωματική πηγή θα αξιοποιηθεί η ιστοσελίδα της «Πύλης για την ελληνική γλώσσα»: <http://www.greek-language.gr/>.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1η ώρα

1. Πλοηγηθείτε στο λογισμικό «Νέα Λογομάθεια». Από την ενότητα «Περί γλώσσας», επιλέξτε το κεφάλαιο «Προφορικός και γραπτός λόγος». Από το διδακτικό μέρος της 3ης οθόνης, ακούστε το μαγνητοσκοπημένο λόγο, επιλέγοντας από το μενού «με υπότιτλους». Στη συνέχεια, στο Σημειωματάριο, προσπαθήστε να αποδώσετε γραπτά το κείμενο της συνέντευξης, περιγράφοντας συγχρόνως το ύφος, τις κινήσεις, τον τόνο της φωνής (επιτονισμός), τις διακοπές, τις επαναλήψεις του προσώπου που μιλά. Όταν τελειώσετε, εκτυπώστε το κείμενό σας.

Επιστρέψτε στην 3η οθόνη και επιλέξτε από το μενού «περιγραφή». Συγκρίνετε το κείμενό σας με αυτό της οθόνης, ελέγχοντας αν αποδώσατε όλα τα χαρακτηριστικά που συνοδεύουν το λόγο της κυρίας που εμφανίζεται στην οθόνη.

2. Από το κεφάλαιο «Προφορικός και γραπτός λόγος» του λογισμικού, απαντήστε στις ερωτήσεις της πρώτης άσκησης (άσκηση 1): «τι δηλώνουμε με τις χαρακτηριστικές κινήσεις».

3. Ποιες άλλες χειρονομίες μπορείτε να σκεφθείτε; Να τις συζητήσετε στην ομάδα σας και να προσπαθήσετε να αποδώσετε γραπτά τη σημασία τους, χρησιμοποιώντας 15 ως 20 λέξεις για την καθεμία.

4. Οι επιτυχείς απαντήσεις της άσκησης 1 σας οδηγούν στα βραβεία. Επιλέξτε από την Ποιητική Ανθολογία το ποίημα του Ζ. Παπαντωνίου «Παπαγάλος» και ακούστε την ανάγνωσή του από τον ηθοποιό που θέλετε. Στη συνέχεια προετοιμασθείτε για να το παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης, ακολουθώντας τα κατάλληλα εξωγλωσσικά (χειρονομίες, έκφραση κ.α.) και παραγλωσσικά στοιχεία (επιτονισμός, ανεβοκατέβασμα φωνής, παύσεις, ένταση φωνής).

2η ώρα

1. Ανοίξτε το Σημειωματάριο του λογισμικού και σημειώστε, αφού συζητήσετε ως ομάδα: α) σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιείται ο προφορικός λόγος στο σχολικό περιβάλλον; β) είναι ίδιος ο προφορικός λόγος στην τάξη με αυτόν του διαλείμματος;

Να παρουσιάσετε τις διαπιστώσεις σας στην τάξη με τη μορφή προοργανωμένου προφορικού λόγου.

2. Από το σχολικό σας βιβλίο διαβάστε τα κείμενα 3 και 4 (2η ενότητα, σ.27-28). Αποτελούν δύο διαφορετικά είδη γραπτού λόγου. Ποιες είναι οι διαφορές τους; Ποιο από τα δύο κείμενα έχει στοιχεία προφορικού λόγου; Να συζητήσετε ως ομάδα τις απαντήσεις και να τις γράψετε στο Σημειωματάριο του λογισμικού.

3η ώρα

1. Πλοηγηθείτε στο λογισμικό «Νέα Λογομάθεια». Από την ενότητα Περί γλώσσας, επιλέξτε το κεφάλαιο «Ποικιλία κειμένων και γλωσσικές αποχρώσεις». Απαντήστε στις ερωτήσεις των ασκήσεων 1 και 2.

2. Δοκιμάστε να εκφωνήσετε την πρόταση «Γράφουμε διαγώνισμα αύριο, Μαθηματικά» με διαφορετικούς τρόπους, ώστε να εκφράζετε συναισθήματα φόβου, χαράς, αδιαφορίας, απελπισίας κλπ. Στη συνέχεια θα την εκφωνήσετε στην τάξη με τον τρόπο που έχετε αποφασίσει και οι συμμαθητές σας θα προσπαθήσουν να αναγνωρίσουν το συναίσθημα που θέλετε να εκφράσετε.

3. Γράψτε στο Σημειωματάριο του λογισμικού τρία μηνύματα, που θα στέλνατε με κινητό τηλέφωνο. Το ένα για να προειδοποιήσετε ένα συμμαθητή σας ότι κινδυνεύει να πάρει απουσία, το δεύτερο για να ορίσετε τόπο και ώρα συνάντησης για να παρακολουθήσετε μια ταινία με ένα φίλο ή φίλη σας και το τρίτο για να ζητήσετε συγγνώμη από τη μητέρα σας για μια κακή σας συμπεριφορά ή πράξη. Το κάθε μέλος της ομάδας να επιλέξει και να γράψει ένα από αυτά. Στη συνέχεια να καταγράψετε σε ένα πίνακα τα χαρακτηριστικά των μηνυμάτων που γράψατε (πομπός, δέκτης, σκοπός, λεξιλόγιο, ύφος).

4. Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα: <http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

Στην οριζόντια πάνω μπάρα πατήστε Νέα Ελληνική - Εργαλεία - Ηλεκτρονικά Λεξικά.

Στην αριστερή μπάρα πατήστε Παράλληλη Αναζήτηση.

Γράψτε στη θέση αναζήτησης τη λέξη «επικοινωνία» και στη συνέχεια πατήστε το κουμπί «Βρες».

- Επιλέξτε το λήμμα.
- Με αντιγραφή επικόλληση αντιγράψτε το στο Σημειωματάριο.
- Γράψτε, σε συνεργασία, δικές σας προτάσεις, στις οποίες να εμφανίζονται οι διαφορετικές σημασίες του λήμματος «επικοινωνία».

ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Ανάλογα με το επίπεδο της τάξης μπορούν να αξιοποιηθούν επιπλέον οι παρακάτω ενδεικτικές δραστηριότητες:

1. Συνδεθείτε στο Διαδίκτυο. Χρησιμοποιήστε μία μηχανή αναζήτησης (π.χ <http://www.google.gr>) για να κάνετε αναζήτηση του όρου «Προφορικός και γραπτός λόγος». Σημειώστε στο Σημειωματάριο τη σύνδεση, η οποία σας προξένησε ενδιαφέρον, γράφοντας μία σύντομη παράγραφο, στην οποία θα

περιγράφετε στους συμμαθητές σας το θέμα που παρουσιάζεται στη συγκεκριμένη σύνδεση.

2. Χρησιμοποιώντας την ίδια μηχανή αναζήτησης, προσπαθήστε να βρείτε στοιχεία τα οποία να υποστηρίζουν την παρακάτω πρόταση: «Ο γραπτός λόγος «υπερέχει» του προφορικού». Κρατήστε σημειώσεις στο Σημειωματάριο με στόχο να παρουσιάσετε, σε προφορικό λόγο, τα επιχειρήματά σας υπέρ αυτής της άποψης στους συμμαθητές σας.

Μπορούν, ακόμη, να αξιοποιηθούν οι ορθογραφικές ασκήσεις από την ενότητα «Επανάληψη» του λογισμικού για εξάσκηση των μαθητών με παιγνιώδη και ελκυστικό τρόπο (π.χ. είδος κρεμάλας κλπ), ανάλογα με τις ανάγκες των παιδιών της τάξης. Με δεδομένο ότι στα εγχειρίδια Νεοελληνικής Γλώσσας του Γυμνασίου δεν δίνεται έμφαση στην ορθογραφία, το λογισμικό δίνει πολλές ευκαιρίες για εξάσκηση των μαθητών, ιδιαίτερα των αλλόγλωσσων και αυτών με μαθησιακές δυσκολίες. Τα πολιτιστικά βραβεία δίνουν, επίσης, δυνατότητες και αφορμές για εκπόνηση διαθεματικών δραστηριοτήτων, με τη μορφή project.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η διδακτική πρόταση απευθύνεται σε μαθητές Α' Γυμνασίου, που βρίσκονται ακόμη σε στάδιο μετάβασης και προσαρμογής στη νέα βαθμίδα εκπαίδευσης, αφού η διδακτική πρόταση αφορά στη 2^η ενότητα του βιβλίου. Με αυτό το δεδομένο, οι περισσότερες δραστηριότητες στο φύλλο εργασίας είναι απλές, κατανοητές, με παιγνιώδη χαρακτήρα και υλοποιούνται σε πολυμεσικό, ελκυστικό μαθησιακό περιβάλλον. Σημαντική επιδίωξη της πρότασης είναι να συμβάλει στη δημιουργία ευνοϊκού, ενθαρρυντικού κλίματος μάθησης για όλους τους μαθητές της τάξης, με την ανάπτυξη συνεργατικών δομών και σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης τόσο μεταξύ των μαθητών όσο και του εκπαιδευτικού με τους μαθητές του. Η εργασία των μαθητών με την αξιοποίηση του λογισμικού «Νέα Λογομάθεια» συμβάλλει στην εξοικειώσή τους με τις Τ.Π.Ε., ενισχύει το πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας, βοηθά στην υλοποίηση των διδακτικών στόχων και προσφέρει δυνατότητες ομαδικής εξάσκησης, με περιορισμένη παρέμβαση του εκπαιδευτικού. Ειδικότερα, η διεπαφή των μαθητών με τα συγκεκριμένα κεφάλαια του λογισμικού «Νέα Λογομάθεια» τους δίνει τη δυνατότητα να εμβαθύνουν περισσότερο στη θεωρία, μελετώντας συνεργατικά τα σχετικά κείμενα. Μέσα από τις διαφοροποιημένες δραστηριότητες σε σχέση με τις αντίστοιχες των σχολικών τους εγχειριδίων, μπορούν να προσεγγίσουν με βιωματικό τρόπο τους παράγοντες επικοινωνίας και τα χαρακτηριστικά του προφορικού και γραπτού λόγου και να προχωρήσουν επαγωγικά σε θεωρητικές διαπιστώσεις. Επιπλέον, η διαδικασία έρευνας στα ηλεκτρονικά λεξικά αποτελεί ένα αρχικό πλαίσιο για την εξοικειώσή τους με τη διερευνητική μάθηση. Αξίζει, επίσης, να επισημανθεί ότι το συγκεκριμένο λογισμικό δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες στη χρήση, ακόμη και για εκπαιδευτικούς που δεν είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες.

Δυσκολίες στην εφαρμογή της πρότασης ενδεχομένως να προκύψουν, με δεδομένο ότι τα παιδιά θα εργασθούν στο εργαστήριο πληροφορικής, σε ένα διαφορετικό περιβάλλον από αυτό που έχουν συνηθίσει. Πιθανά ζητήματα μπορεί, ακόμη, να αναδειχθούν στη συνεργασία των μελών της κάθε ομάδας με αποτέλεσμα καθυστερήσεις στον προβλεπόμενο χρόνο υλοποίησης των δραστηριοτήτων. Επίσης, καλό είναι να συνυπολογισθούν τα προβλήματα που συνήθως προκύπτουν στο να εξασφαλισθούν ώρες στο ωρολόγιο πρόγραμμα για την υλοποίηση της πρότασης στο εργαστήριο πληροφορικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγγελάκος Κ. κ.α. (2006). Νεοελληνική Γλώσσα, Α' Γυμνασίου, Αθήνα: ΟΕΔΒ
2. Αγγελάκος Κ. κ.α. (2006). Νεοελληνική Γλώσσα, Α' Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, Αθήνα: ΟΕΔΒ
3. Γεωργακοπούλου, Α. & Γούτσος, Δ. (1999). *Κείμενο και Επικοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
4. Κουτσογιάννης Δ. (2008). Χρήση λογισμικών ειδικότητας για την αξιοποίησή τους στη διδασκαλία και μάθηση, στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα ΚΣΕ*, 185-213, Τεύχος 3: κλάδος ΠΕ02, Πάτρα: ΥΠΕΠΘ
5. Ματσαγγούρας, Η. (2004). *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας. Η σχολική τάξη*. Αθήνα: Γρηγόρης.
6. Πολίτης, Π. (2001). Προφορικός και γραπτός λόγος, στο Χρηστίδης Α. (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας
7. Πρόγραμμα Επιμόρφωσης σε εκπαιδευτικό λογισμικό (2008), Κλάδος: Φιλολογοί ΠΕ02, Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.greek-language.gr/>